

ISSN: 3060-4613

MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI

O'zbekiston
Milliy Pedagogika
Universiteti

No6(1)
2026

- 13.00.00 Pedagogika fanlari
- 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
- 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
- 13.00.03 Maxsus pedagogika
- 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
- 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
- 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
- 13.00.07 Ta'limda menejment
- 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
- 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
- 07.00.00 Tarix fanlari
- 19.00.00 Psixologiya fanlari
- 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
- 02.00.00 Kimyo fanlari
- 03.00.00 Biologiya fanlari
- 09.00.00 Falsafa fanlari
- 10.00.00 Filologiya fanlari
- 11.00.00 Geografiya fanlari

M

AKTABGACHA VA AKTAB TA'LIMI

Pedagogika, psixologiya fanlariga ixtisoslashgan ilmiy jurnal

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Elektron nashr. 368 sahifa,
1-iyun, 2026-yil.

BOSH MUHARRIR:

Karimova E'zoza Gapijanovna – O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vaziri

BOSH MUHARRIR O'RINBOSARI:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Pedagogika fanlari doktori, professor

TAHRIRIYAT KENGASHI A'ZOLARI

Ibragimov X.I. – pedagogika fanlari doktori, akademik
Shoumarov G'.B. – psixologiya fanlari doktori, akademik
Qirg'izboyev A.K. – Tarix fanlari doktori, professor
Jamoldinova O.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Sharipov Sh.S. – pedagogika fanlari doktori, professor
Shermuhhammadov B.Sh. – pedagogika fanlari doktori, professor
Ma'murov B.B. – pedagogika fanlari doktori, professor
Madraximova F.R. – pedagogika fanlari doktori, professor
Kalonov M.B. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Nabiyev D.X. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Qo'ldoshev Q. M. – iqtisodiyot fanlari doktori, professor
Ikramxanova F.I. – filologiya fanlari doktori, professor
Ismagilova F.S. – psixologiya fanlari doktori, professor (Rossiya)
Stoyuxina N.Yu. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Rossiya)
Magauova A.S. – pedagogika fanlari doktori, professor (Qozog'iston)
Rejep O'zyurek – psixologiya fanlari doktori, professor (Turkiya)
Wookyu Cha – Koreya milliy ta'lim universiteti rektori (Koreya)
Polonnikov A.A. – psixologiya fanlari nomzodi, dotsent (Belarus)
Mizayeva F. O. – Pedagogika fanlari doktori, dotsent
Baybayeva M.X. – pedagogika fanlari doktori, professor
Muxsiyeva A.T. – pedagogika fanlari doktori, professor
Aliyev B. – falsafa fanlari doktori, professor
Abdullayeva N. Sh. – Pedagogika fanlari doktori (DSc), professor
Doniyorov S. M. – “Yangi O'zbekiston” va “Pravda Vostoka” gazetalari tahririyati DM bosh muharriri, O'zbekiston Respublikasida xizmat ko'rsatgan jurnalist, filologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
G'afurov D. O. – falsafa fanlari doktori (Phd)
Shomurodov R.T. – iqtisodiyot fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Mirzayeva F. O. – pedagogika fanlari doktori (DSc), dotsent
Jalilova S.X. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Bafayev M.M. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Usmonova D.I. – Samarqand iqtisodiyot va servis institute dotsenti
Saifnazarov I. – falsafa fanlari doktori, professor
Nematov Sh.E. – pedagogika fanlari nomzodi (PhD)
Tillashayxova X.A. – psixologiya fanlari nomzodi (PhD), dotsent
Yuldasheva F.I. – pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Yuldasheva D.B. – filologiya fanlari bo'yicha falsafa (PhD) doktori, dotsent
Tangriyev A. T. – Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti kafedra professori
Ashurov R. R. – psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Panjiyev M. A. – Qashqadaryo viloyati Maktabgacha va maktab ta'limi boshqarmasi boshlig'ining birinchi o'rinbosari
Xudayberganov N. A. – Xorazm Ma'mun akademiyasi Tabiiy fanlar bo'limining katta ilmiy xodimi, biologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Vaxobov Anvar Abdusattor o'g'li – Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori, dotsent

Muassis: “Tadbirkor va ishbilarmon” MChJ

Hamkorlarimiz: O'zbekiston Respublikasi Maktabgacha va maktab ta'limi vazirligi, O'zbekiston milliy pedagogika universiteti

EDITOR-IN-CHIEF:

Karimova E'zoza Gapirzhanovna – Minister of Perschool and School Education of the Republic of Uzbekistan

DEPUTY EDITOR-IN-CHIEF:

Ibragimova Gulsanam Ne'matovna – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

EDITORIAL BOARD MEMBERS:

Ibragimov X.I. – Doctor of Pedagogical Sciences, Academician

Shoumarov G. B. – Doctor of Psychological Sciences, Academician

Qirg'izboyev A. K. – Doctor of Historical Sciences, Professor

Jamoldinova O.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Sharipov Sh.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Shermuhhammadov B.Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Ma'murov B.B. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Madraximova F.R. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Kalonov M.B. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Nabiyev D.X. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Koldoshev K. M. – Doctor of Economic Sciences, Professor

Ikramxanova F.I. – Doctor of Philological Sciences, Professor

Ismagilova F.S. – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Russia)

Stoyuxina N.Yu. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Russia)

Magauova A.S. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor (Kazakhstan)

Rejep O'zyurek – Doctor of Psychological Sciences, Professor (Turkey)

Wookyu Cha – President of the National University of Education, Korea (South Korea)

Polonnikov A.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor (Belarus)

Mizayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Baybayeva M.X. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Muxsiyeva A.T. – Doctor of Pedagogical Sciences, Professor

Aliyev B. – Doctor of philosophy, professor

Abdullayeva N. Sh. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Professor

Doniyorov S. M. – Editor-in-Chief of the DM Editorial Office of the newspapers “Yangi O'zbekiston” and “Pravda Vostoka”, Honored Journalist of the Republic of Uzbekistan, Doctor of Philosophy (PhD) in Philology, Associate Professor

Gafurov D. O. – Doctor of Philosophy (PhD)

Shomurodov R.T. – Candidate of Economic Sciences (PhD), Associate Professor

Mirzayeva F. O. – Doctor of Pedagogical Sciences (DSc), Associate Professor

Jalilova S.X. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Bafayev M.M. – Doctor of Philosophy in Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Usmonova D.I. – Associate Professor, Samarkand Institute of Economics and Service

Saifnazarov I. – Doctor of philosophy, professor

Nematov Sh.E. – Candidate of Pedagogical Sciences (PhD)

Tillashayxova X.A. – Candidate of Psychological Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva F.I. – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences (PhD), Associate Professor

Yuldasheva D.B. – Doctor of Philosophy (PhD) in Philological Sciences, Associate Professor

Tangriyev A.T. – is a professor of Tashkent State University of Economics

Ashurov R. R. – Doctor of Philosophy (PhD) in Psychology, Associate Professor

Panjiyev M. A. – First Deputy Head of the Department of Preschool and School Education of the Kashkadarya Region

Khudaiberganov N. A. – Senior Researcher of the Department of Natural Sciences of the Khorezm Mamun

Academy, Doctor of Philosophy (PhD) in Biological Sciences

Vakhobov Anvar Abdusattor oglu – Doctor of Philosophy in Pedagogical Sciences, Associate Professor

“Maktabgacha va maktab ta'limi” jurnali O'zbekiston Respublikasi Oliy attestatsiya komissiyasining quyidagi qarorlariga asosan pedagogika va psixologiya fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD) hamda fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiyalaridagi asosiy ilmiy natijalarni chop etish uchun milliy ilmiy nashrlar ro'yxatiga kiritilgan:

Pedagogika fanlari bo'yicha: OAK Kengashi tavsiyasi (26.08.2024-y., №11-05-4381/01) asosida:

- Ekspert kengashi (29.10.2024-y., №10)
- Rayosat qarori (31.10.2024-y., №363/5)

Psixologiya fanlari bo'yicha: Toshkent davlat pedagogika universiteti murojaatiga asosan OAK tavsiyasi (24.04.2025-y., №11-05-2566/01):

- Ekspert kengashi (25.05.2025-y., №10)
- Rayosat qarori (08.05.2025-y., №370/5)

“Maktabgacha va maktab ta'limi”
jurnali

26.09.2023-yildan

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti
Administratsiyasi huzuridagi Axborot
va ommaviy kommunikatsiyalar
agentligi tomonidan **№C-5669363**
reyestr raqami tartibi bo'yicha
ro'yxatdan o'tkazilgan.

Litsenziya raqami: **№136361**

MUNDARIJA

Milliy xarakter tushunchasining pedagogik va aksiologik talqini.....	10
Usmonova Muattar Bahadirjonovna	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning o'zini o'zi anglashida muloqotning o'rni	14
Yaxshiboyeva Zuhra, Pardayeva Munisa	
Maktabgacha ta'lim tizimida sog'lom turmush tarzi ko'nikmalarini shakllantirishning zamonaviy usullari	17
Dilsora Shodmonova	
Педагогические предпосылки развития билингвизма у детей в дошкольных образовательных учреждениях	24
Истамова Нигора Азимжановна	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida neyrogimnastika texnologiyalaridan foydalanishning pedagogik asoslari.....	29
Saidova Nigora Olimovna, G'ulomova Shaxnoza Abdusalom qizi	
Jismoniy tarbiya va sport: iqtidorli yoshlarni tanlash, saralash va ularni maqsadli tayyorlashning zamonaviy yo'llari.....	32
Muxamedjanov Shovkat Muxrumovich	
Yoshlar ma'naviy-axloqiy tarbiyasida tarixiy xotira, milliy meros va qadriyatlardan foydalanishning pedagogik asoslari.....	36
Nomozov Muhammadyusuf Meyliqul o'g'li	
Sport tashkilotlarida rahbarlik qilish va boshqarish.....	40
Artikov Xayrulla Baxtiyarovich	
Formation and Development Stages of Terminology as a Scientific Discipline	44
Lola Mannobova	
Lexicographic Features of Onomastic Units in English and Uzbek Dictionaries	48
Berdiyeva Mashhura Tulqin qizi	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining qobiliyat, qiziqish va o'rganish usullarini hisobga olgan pedagogik metodlar va dars rejaları	51
Abdullaeva Gulmira, Egamberganova Yorqinoy Ollobergan qizi	
Disputning ingliz romanlaridagi pragmatik va lingvokulturologik ko'rinishlari	55
Abdumalikova Diyoraxon Rafiqjon qizi	
O'yin texnologiyalarining aqliy rivojlanishida muammolari bo'lgan bolalar ijtimoiy ko'nikmalarini rivojlantirishdagi o'rni	59
Abdunazarov Abdumutal Olimovich	
Auditoriyada va auditoriyadan tashqari jarayonda talabalar ijtimoiylashuvini rivojlantirish mexanizmlari	64
Alimova Gulrux Farhod qizi	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda kreativ fikrlashni rivojlantirishda interaktiv o'yin texnologiyalarining pedagogik imkoniyatlari	70
Axtamova Mohinur O'tkir qizi	
Oilaviy zo'ravonlikka uchragan ayollarni qo'llab-quvvatlashda mahalla va ijtimoiy xizmatlarning o'rni	74
Dumarova Gulfira Kozimbekovna, To'liqinova Muxlisaxon Jamshid qizi	
O'zbek milliy romanchiligida tarixiy haqiqat va badiiy talqin (Xayriddin Sultonning "Yaldo kechasi" romani misolida)	78
G'aybulloyeva Parvina Samandar qizi	
Aqli zaif bolalarda kommunikativ faoliyatning ontogeneza shakllanishi	82
Hamraqulova Durdona Dilshod qizi	
Neuroeducation va Phygital Learning asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining kognitiv faolligini rivojlantirish metodikasi	87
Hikmatova Yulduz Nuritdinovna	

Autizm spektri buzilgan bolalarning ijtimoiy-pedagogik moslashuvining nazariy asoslari	91
<i>Shodmanxojiyeva Iroda Ne'matulla qizi</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarda nutq rivojlanishini qo'llab-quvvatlashda o'yin texnikalarining roli	95
<i>Jamolova Farida Fatillo qizi</i>	
Ta'lim qardosh tillarga yo'naltirilgan mtt direktorining boshqaruv kompetentligini rivojlantirish mexanizmlari (Qoraqalpog'iston Respublikasi misolida)	98
<i>Jumagulova Gulziya Madiyarovna</i>	
Oliy ta'limda talabalarning raqamli taqdimot va ommaviy nutq ko'nikmalarini axborot texnologiyalari vositasida takomillashtirish	103
<i>Junaydullayev Oxunjon Kaxorjon o'g'li</i>	
Boshlang'ich sinf ona tili darslarida o'yin texnologiyalari orqali nutq malakalarini rivojlantirish	107
<i>Maqsuda Maxsudovna Murodova</i>	
O'zbek tilida "nur" so'zining ko'chma ma'nolari	113
<i>Maxbuba Axatova</i>	
Bo'lajak tarbiya fani o'qituvchilarini kasbiy tayyorlashda raqamli texnologiyalar va interfaol metodlardan foydalanishning o'ziga xos xususiyatlari	116
<i>Misirova Nodira Tovbayevna, Nosirova Dilfuza Sa'dullayevna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ingliz tilida og'zaki nutqini shakllantirishdagi qiyinchiliklar	120
<i>Nabiyeva Xilola Abdulmuratovna</i>	
Maktabgacha yoshdagi bolalarning ma'naviy-ma'rifiy qiyofasini shakllantirishning o'ziga xos xususiyatlari... ..	123
<i>Niyozova Maftuna Normaxmat qizi</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida "Tarbiya" fanini tabiiy fanlar bilan integratsiyalash asosida ekologik tafakkurni shakllantirish.....	126
<i>Norbo'tayeva Iroda Yunusovna</i>	
Suzish vositalari yordamida talabalarning qo'l va oyoq mushaklarini rivojlantirish metodikasi	130
<i>Nosirov Sardor To'lqinjon o'g'li</i>	
Bo'lajak pedagoglarning metakognitiv kompetensiyasini rivojlantirishning didaktik imkoniyatlari	134
<i>Nosirova Ra'no Xamidovna</i>	
Dual ta'limda oliy ta'lim va maktabgacha ta'lim tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning mazmuni.....	137
<i>Qoraboyeva Zohidaxon To'lanboyevna, Tursunbayeva Sevara Abdullo qizi</i>	
Maktabgacha ta'lim yoshidagi bolalar nutqida noverbal vositalarning roli	142
<i>Qurbanova Surayyo Tuynazar qizi, Maqsudboyeva Dilbar Olimjon qizi</i>	
Texnologiya fanini o'qitishda integrativ yondashuvning pedagogik zarurati va nazariy asoslari	146
<i>Qurbonmurotov Eldor Abdusaidovich</i>	
O'zbekistonning zamonaviy ta'lim muhitida o'zbek-rus bilingvizmi sharoitida o'quvchilar nutqining psixolingvistik xususiyatlari.....	149
<i>Qurdasheva Bonu Bexzod qizi</i>	
Xorij olimlari tadqiqotlarida prosotsial xulq-atvor namoyon bo'lishining o'rganilishi	153
<i>Rahimova Sarvinoz Odilboy qizi</i>	
Musiqqa fanlarini o'qitishda inquire-based learning texnologiyasidan foydalanish metodlari.....	157
<i>Raximova Dilbar Rizakulovna</i>	
Maktab rahbarining qaror qabul qilish uslubi pedagogik jamoa ijtimoiy faolligini rivojlantirish omili sifatida..	161
<i>Raximova Maryam O'tkir qizi</i>	
Yosh sportchilarda yurak-qon tomir tizimining morfofunksional adaptatsiyasi va sportchi yuragi fenomeni..	173
<i>Alimova Nasiba Adxamovna</i>	
Mintaqaviy iqtisodiyotda turizm klasterlarini rivojlantirishning zamonaviy yo'nalishlari.....	179
<i>Kurbonova Kamola Ilxomovna</i>	
Nutq madaniyati va notiqlik san'ati	183
<i>Mamadaliyeva Lola Shailyasovna</i>	
Molekulyar fizikada klasster yondashuvi asosida masalalar yechish samaradorligini oshirish	188
<i>Mirzamuratov Baxodir Fayzullayevich</i>	
Oliy o'quv yurtlari, sport tashkilotlari va sport marketingi tashkilotlari o'rtasidagi hamkorlikning zarurati.....	192
<i>Samatov Javlonbek Abdukayumovich</i>	

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini texnologiya darslarida turli materialdan amaliy ishlarni tashkil qilish metodikasi	195
<i>Sanakulov Xamrakul Rizakulovich, O'roqova Nigina Botirjon qizi, Xoliqulova Ozoda Shuxratovna</i>	
Modern Teaching Methods in English Language Learning.....	199
<i>Sarvinoz Abdulhakimova</i>	
Erkin Vohidov ijodining o'rganilishi	202
<i>Shahnoza Muhammadiyeva</i>	
Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida nutqiy faoliyatni rivojlantirishning ilmiy-nazariy asoslari	205
<i>Shopulatova Nasiba Umirovna</i>	
Yuqori intensivlikdagi atsiklik yuklamalar ta'sirida futbolchilar organizmi funksional holatining yoshga oid xususiyatlari.....	208
<i>Shukurova Sayyora Sa'dullaevna, Kadirov Abdurashid</i>	
Talabalarda badiiy did va estetik tarbiyasini rivojlantirish pedagogik muammo sifatida	211
<i>Temirov Murodjon Anvarovich</i>	
The Role of Authentic Materials in Teaching English for Specific Purposes: Implications for Tourism Students.....	215
<i>Toshmamatova Marjona Olimjon kizi</i>	
Neyrokognitiv rivojlanish va bolalarning maktabga psixologik tayyorgarligi o'rtasidagi bog'liqlik	220
<i>Toshpo'latova Mahina Farxod qizi</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda terminologik tafakkurni rivojlantirishning nazariy asoslari	224
<i>Umaraliyeva Shahlo Sayfullo qizi</i>	
Artistic Pedagogy as a Basis for Developing Spiritual-Communicative Culture in Student Youth: Pedagogical Foundations	228
<i>Umarova Malika Khisabidinovna, Orifjonova Kamolabonu Kozimbek qizi</i>	
Pragmatic Competence and Cultural Adaptation in EFL Contexts: Challenges and Pedagogical Implications.....	232
<i>Veronica Khatamova</i>	
Ta'lim tojik tilida olib boriladigan maktablarda morfologiya o'qitish muammosi	236
<i>Xojiyeva Iroda Zokirjon qizi</i>	
Innovatsion yondashuv asosida "Maktabgacha yoshdagi bolalarni tabiat bilan tanishtirish" modulini o'qitish metodikasi muammo sifatida	240
<i>Zaxro Yo'ldashovna Shanasirova</i>	
Interaktiv topshiriqlar orqali boshlang'ich sinf o'quvchilarining chet tiliga bo'lgan qiziqishlarini individuallashtirish	246
<i>Nishonova Gulchehra Ravshanjon qizi</i>	
The Role of Project-Based Learning and Artificial Intelligence Technologies in Enhancing Foreign Language Students' Academic Achievement and Motivation.....	250
<i>Olimov Sh. Sh., Zaripov K. Ya.</i>	
Mechanisms for Assessing Academic Achievements in the Finnish Education System and the Possibility of their Adaptation In Schools In Uzbekistan	254
<i>Saytbekova Svetlana Saylaubaevna</i>	
Maktabgacha ta'limda bolalar bilan innovatsion texnologiyalar yordamida ekologik omillarni singdirish	257
<i>Xoldorova Mashxura G'ulomovna</i>	
Finlyandiya ta'lim tizimida o'quvchilarning o'zlashtirishini baholash mexanizmlari va ularni O'zbekiston maktablarida qo'llash istiqbollari.....	260
<i>Xudaybergenova Zuxra Isakovna</i>	
Jadidchilik harakati va uning pedagogik-ijtimoiy mohiyati hamda tamoyillari	263
<i>Yusupov Ma'mur Ma'rufovich</i>	
Проблемы нравственного воспитания личности в произведениях В. Распутина.....	269
<i>Рахимова Шахзода Равшановна</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida matematik kompetensiyalarni shakllantirishning pedagogik omillari	273
<i>Imamova Nasiba Xurramovna</i>	

Bo'lajak biologiya o'qituvchilarida tolerantlik madaniyatini rivojlantirishning pedagogik asoslari	276
<i>Xidirov Faxriddin Fozilovich</i>	
Транслингвальные практики русскоязычных мигрантов в условиях многоязычной среды	280
<i>Рахмонова Нилуфар Уткир кизи</i>	
Nutqida nuqsoni bo'lgan bolalarda leksik-grammatik komponentni diagnostika qilish metodlari	284
<i>Mamatkulova Lobar Tolibjonovna</i>	
Maktabgacha ta'lim tashkilotlarida o'yin texnologiyalari asosida bolalarning ta'limiy faoliyatini rivojlantirish.....	288
<i>Norqulova Ma'mura Husniddin qizi</i>	
Nutqdagi fonetik kamchiliklarning o'quv faoliyati va savodxonlikka ta'siri	293
<i>Xikmatova Saboxat Xusniddinovna</i>	
Oliy ta'limda sog'lom psixologik muhitni shakllantirish omillari	296
<i>Xusanbayeva Ziyoda Maxmutdjon qizi</i>	
Social-Psychological Factors of Increasing the Quality of Life	300
<i>Abdullaeva Ranazhon Matyakubovna</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy ko'nikmalarini rivojlantiruvchi zamonaviy o'quv topshiriqlarini ishlab chiqishning ilmiy-metodik asoslari.....	307
<i>Abdumalikova Gulchiray</i>	
Boshlang'ich sinf o'quvchilarida tayanch hayotiy va fanga oid kompetensiyalarni shakllantirishning didaktik imkoniyatlari.....	311
<i>Adizova Nigora Baxtiyorovna, Sayfullayeva Dilnoza Amrullayevna</i>	
Oliy ta'lim muassasalarida ingliz tili darslarida madaniyatlararo kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik shart-sharoitlari	316
<i>Azimova Maftuna Azizbekovna</i>	
Talabalarda lingvistik kompetensiyani rivojlantirishning pedagogik asoslari	321
<i>Eshbekova Dilnoza Ibraimovna</i>	
Boshlang'ich ta'lim o'quvchilarida moslashuvchanlikning psixologik xususiyatlari	324
<i>Fayziyeva Gulhayo Erkin qizi, Fatullayeva Manzura Idillo qizi</i>	
Naim Karimov talqinida Oybek badiiy tafakkurining biografik manbalari	327
<i>Jonpo'lotova Gulshoda Qobil qizi</i>	
Kurashchilarning kuch sifatini rivojlantirishda maxsus mashqlardan foydalanish	334
<i>Muxamedjanov Umidulla Fayzullayevich</i>	
Bo'lajak o'qituvchilarda axloqiy idealni shakllantirishning ijtimoiy-pedagogik asoslari	337
<i>Saidova Malika Erkin qizi</i>	
Yengil atletika texnikalarini pedagogik mahoratni rivojlantirish metodikalarida qo'llash	340
<i>Sattarov Qarshiboy Narqulovich, Mirzayev Karim Mamarasul o'g'li</i>	
Yengil atletika mashg'ulotlarida shug'ullanuvchilarning tezkorlik va chidamlilik sifatlarini rivojlantirishning innovatsion metodikasi	344
<i>Sattarov Sardor Sunnatulloevich</i>	
Innovatsion rivojlanish asosida uzluksiz ta'limning integratsiyalashgan mazmunini modellashtirish metodologiyasi.....	348
<i>Umarov Lutfillo Murodilloyevich</i>	
Milliy maktablarda rus tilini o'qitishda raqamli ta'lim resurslari va veb-saytlardan foydalanish metodikasi....	352
<i>Xolmirzayeva Munira Jahongir qizi</i>	
Педагогические основы повышения профессиональной компетентности будущих преподавателей физического воспитания высших образовательных учреждений	357
<i>Мавлянов Бахром Сангирович</i>	
Раннее выявление и мониторинг кожных заболеваний с помощью искусственного интеллекта: интегрированные архитектуры, алгоритмы и перспективы клинического внедрения	361
<i>Э. Ш. Назирова, Ш. Б. Абдусаломова</i>	

BOSHLANG'ICH TA'LIM O'QUVCHILARIDA MOSLASHUVCHANLIKNING PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI

Fayziyeva Gulhayo Erkin qizi

Shahrisabz davlat pedagogika instituti
Boshlang'ich ta'lim metodikasi kafedrası o'qituvchisi

Fatullayeva Manzura Idillo qizi

Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi talabasi

Annotatsiya: Ushbu maqolada boshlang'ich sinf o'quvchilarida ijtimoiy-psixologik moslashuvchanlikning o'ziga xos xususiyatlari va unga ta'sir etuvchi omillar tahlil qilinadi. Maktab ta'limining ilk bosqichida bolaning ruhiyatida yuz beradigan o'zgarishlar, tengdoshlar va o'qituvchilar bilan muloqotga kirishish jarayonidagi qiyinchiliklar hamda ularni bartaraf etishning psixologik mexanizmlari yoritilgan. Shuningdek, maqolada o'quvchining moslashuvchanlik darajasini oshirishda oila va ta'lim muassasasi hamkorligining ahamiyati ilmiy jihatdan asoslab berilgan.

Kalit so'zlar: moslashuvchanlik, boshlang'ich ta'lim, psixologik to'siqlar, kognitiv rivojlanish, ijtimoiy muhit, emotsional barqarorlik, motivatsiya.

Abstract: This article analyzes the psychological characteristics and factors of socio-psychological adaptation in primary school students. It explores the changes occurring in a child's psyche during the initial stage of school education, the difficulties faced in interacting with peers and teachers, and the psychological mechanisms to overcome them. Furthermore, the article provides a scientific basis for the importance of collaboration between the family and the educational institution in enhancing the students' level of adaptability.

Key words: adaptability, primary education, psychological barriers, cognitive development, social environment, emotional stability, motivation.

Аннотация: В данной статье анализируются психологические особенности и факторы социально-психологической адаптации учащихся начальных классов. Рассматриваются изменения в психике ребенка на начальном этапе школьного обучения, трудности в процессе общения со сверстниками и учителями, а также психологические механизмы их преодоления. В статье также научно обосновано значение взаимодействия семьи и образовательного учреждения в повышении уровня адаптивности учащихся.

Ключевые слова: адаптивность, начальное образование, психологические барьеры, когнитивное развитие, социальная среда, эмоциональная устойчивость, мотивация.

KIRISH

Bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilish jarayonida shaxsning intellektual salohiyati bilan bir qatorda uning ijtimoiy-psixologik barqarorligi ham muhim ahamiyat kasb etmoqda. Xususan, kichik maktab yoshidagi bolalarning ta'limiy muhitga muvaffaqiyatli integratsiyalashuvi ularning kelajakdagi akademik natijalari va shaxsiy kamolotini belgilovchi poydevordir.

Moslashuvchanlik (adaptivlik) - bu shaxsning tashqi muhitning o'zgaruvchan talablariga muvofiq ravishda o'z xulq-atvori va ichki psixologik holatini muvozanatga keltirish qobiliyatidir. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida bu jarayon bir necha bosqichda kechib, fiziologik, kognitiv va ijtimoiy komponentlarni o'z ichiga oladi. Psixologik nuqtayi nazardan, moslashuvchanlikning o'ziga xosligi shundaki, o'quvchi o'zi uchun notanish bo'lgan "o'qituvchi - o'quvchi", "o'quvchi - tengdoshlar" tizimidagi yangi munosabatlar ierarxiyasida o'z o'rnini topishi lozim.

Bu mavzuning dolzarbligi shundaki, zamonaviy axborotlashgan jamiyatda bolalarning psixologik chidamliligi va moslashuvchanlik imkoniyatlari turlicha shakllanmoqda. Bir tomondan, maktab dasturlarining murakkablashishi o'quvchiga intellektual bosim o'tkazsa, ikkinchi tomondan, oiladagi tarbiya uslublari va gadjetlarga bog'liqlik bolaning real ijtimoiy muloqot ko'nikmalarini zaiflashtirmoqda.

Ushbu maqolaning maqsadi boshlang'ich sinf o'quvchilarida moslashuv jarayonini belgilovchi asosiy psixologik omillarni tahlil qilish, bolaning ruhiy xususiyatlari va tashqi muhit o'rtasidagi o'zaro bog'liqlikni yoritib berishdan iborat.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR SHARHI

Boshlang'ich ta'lim yoshidagi o'quvchilarning psixologik moslashuvchanligi masalasi pedagogik psixologiya fanining fundamental ustunlaridan biri bo'lib, ushbu yo'nalishda shakllangan nazariyalar bolaning maktab muhitiga kirishish mexanizmlarini turli prizmalardan yoritib beradi.

Fundamental psixologiya maktabining vakili L.S. Vigotskiy yondashuviga ko'ra, bolaning maktabga qadam qo'yishi uning "ijtimoiy rivojlanish vaziyati"ning tubdan almashinishi bilan xarakterlanadi. Olim ushbu davrni shunchaki ta'limning boshlanishi emas, balki bolaning ichki dunyosi va tashqi voqelik o'rtasidagi yangi muvozanat nuqtasi - "ichki pozitsiya"ning yuzaga kelishi deb talqin etadi ^[1].

Bu nazariyani rivojlantirgan D.B. Elkonin esa, moslashuvning muvaffaqiyati bolaning "o'yin" elementlaridan "o'quv" elementlariga qanchalik silliq o'tishiga bog'liqligini isbotladi. Uning fikricha, o'quv faoliyati bolada yangi psixik tuzilmalarni - ixtiyoriy xatti-harakat va mantiqiy xulosalar chiqarish qobiliyatini shakllantiradi, bu esa adaptatsiyaning kognitiv poydevori hisoblanadi ^[2].

G'arbiy psixologik tadqiqotlar, xususan, A. Banduraning ijtimoiy-kognitiv nazariyasi, moslashuvchanlikni "ijtimoiy modellashtirish" natijasi sifatida ko'rib chiqadi. Bolaning yangi muhitdagi muvaffaqiyati uning atrofdagilarning xulq-atvor namunalari qay darajada o'zlashtirishi va "o'z-o'zini samarali boshqarish" (self-efficacy) hissi bilan belgilanadi ^[3]. Shu nuqtayi nazardan, E. Eriksonning psixosotsial rivojlanish konsepsiyasi ham muhim ahamiyatga ega bo'lib, u boshlang'ich maktab davrini bolada mehnatsevarlik va ijtimoiy layoqatlilik hissinu uyg'otuvchi eng muhim bosqich sifatida baholaydi ^[4].

O'zbekistonlik olimlarning tadqiqotlari ushbu muammoni milliy ta'lim kontekstida yanada boyitgan. Akademik E. G'oziyev o'quvchilarning intellektual salohiyati va moslashuvchanligi o'rtasidagi korrelyatsiyani o'rganib, mantiqiy tafakkurning rivojlanganligi adaptatsiya jarayonidagi emotsional bosimni kamaytirishini ko'rsatib o'tgan ^[5]. Olimning qarashlari o'quvchining aqliy tayyorgarligi uning psixologik chidamliligi bilan uzviy bog'liqligini tasdiqlaydi.

Muammoning amaliy jihatlarini tadqiq etgan M. Davletshin esa, moslashuv jarayonida o'quv motivatsiyasining yetakchi rolini alohida qayd etadi. Uning fikricha, bolaning o'qishga bo'lgan ichki intilishlari uning yangi ijtimoiy rollarni qabul qilishidagi qiyinchiliklarni kompensatsiya qiladi ^[6].

Shuningdek, Z. Nishonova o'quvchilardagi xavotirlanish darajasini tahlil qilib, maktabga moslashishdagi to'siqlarning psixodiagnostik ko'rsatkichlarini ishlab chiqdi va ularni korreksiya qilishning samarali yo'llarini asosladi ^[7].

Moslashuvchanlikning ijtimoiy determinantlari orasida oila omiliga alohida urg'u bergan G'. Shoumarov, boladagi ijtimoiy adaptatsiyaning ildizlari oilaviy munosabatlar tizimiga borib taqalishini ta'kidlaydi. Olimning fikricha, oiladagi emotsional barqarorlik va ota-onaning bolaga bo'lgan ishonchi maktabdagi notanish sharoitlarda bolaning o'zini xavfsiz his qilishiga zamin yaratadi ^[8].

Zamonaviy psixologiya, xususan, V.S. Muxina qarashlarida, adaptatsiya jarayoni bolaning o'z "Men"ini yangi ijtimoiy status - "o'quvchi" sifatida anglash davri deb tavsiflanadi. Bu davrda bola nafaqat bilim oladi, balki ijtimoiy munosabatlar ierarxiyasida o'z o'rnini belgilashni o'rganadi ^[9].

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Mazkur tadqiqotda boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-psixologik moslashuvchanlik xususiyatlarini o'rganishga qaratilgan nazariy va amaliy tadqiqot usullaridan foydalanildi. Tadqiqotning metodologik asosini pedagogik psixologiya, yosh davrlari psixologiyasi hamda shaxs rivojlanishi nazariyalariga oid ilmiy qarashlar tashkil etdi.

Tadqiqot jarayonida tahlil va sintez, qiyosiy tahlil, kuzatish, suhbat hamda umumlashtirish metodlari qo'llanildi. Boshlang'ich sinf o'quvchilarining maktab muhitiga moslashish jarayoniga ta'sir etuvchi omillarni aniqlash maqsadida ilmiy adabiyotlar va mavjud tadqiqot natijalari o'rganildi. Shuningdek, o'quvchilarning emotsional holati, ijtimoiy munosabatlari va o'quv faoliyatiga moslashuv darajasi psixologik jihatdan tahlil qilindi.

Olingan ma'lumotlar tizimlashtirilib, moslashuvchanlikka ta'sir qiluvchi ichki va tashqi omillar o'rtasidagi bog'liqlik aniqlandi. Tadqiqot natijalarini umumlashtirish asosida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-psixologik moslashuvchanligini rivojlantirishga qaratilgan ilmiy xulosalar shakllantirildi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-psixologik moslashuv jarayoni ko'p qirrali hodisa bo'lib, o'tkazilgan tadqiqotlar natijasida uning muvaffaqiyati bir qator ichki va tashqi omillarga bog'liqligi aniqlandi. Tahlillarga ko'ra, adaptatsiya jarayoni birinchi navbatda bolaning kognitiv va irodaviy sohasidagi tub o'zgarishlar bilan xarakterlanadi.

Muvaffaqiyatli adaptatsiya davrida bolada o'ziga bo'lgan ishonch ortib, jamoaviy ishlarga intilish kuchaysa, deadaptatsiya holatida esa yuqori xavotirlanish, agressivlik yoki aksincha, o'ta tortinchoqlik kabi psixologik to'siqlar yuzaga keladi. Tahlillar natijasida ma'lum bo'ldiki, o'quvchilarning taxminan 25 foizida maktabga moslashishda qiyinchiliklar kuzatilib, bular asosan oiladagi noto'g'ri tarbiya uslublari yoki bolaning ijtimoiy muloqot tajribasining yetishmasligi bilan bog'liqdir.

Ayniqsa, oila va maktab hamkorligining darajasi adaptatsiya sur'atini belgilovchi hal qiluvchi determinant bo'lib chiqdi. Tadqiqotimiz ma'lumotlari shuni ko'rsatadiki, oiladagi ijtimoiy-psixologik muhit bolaning maktab sharoitiga moslashuviga deterministik (hal qiluvchi) rol o'ynaydi. Tahlillar natijasida quyidagi xulosalarga kelindi:

- 1. Demokratik uslubning ustuvorligi:** Tadqiqotda eng yuqori moslashuv ko'rsatkichi demokratik tarbiya uslubiga ega oilalar farzandlarida kuzatildi. Bunday muhitda bolaning shaxsiy fikri hurmat qilinishi uning maktabda ham o'ziga bo'lgan ishonchi (self-esteem) yuqori bo'lishini ta'minlaydi. Natijada, ushbu o'quvchilarda maktabga nisbatan xavotirlanish darajasi minimal ko'rsatkichni qayd etdi.
- 2. Avtoritar va giperopeka uslublarining salbiy korrelyatsiyasi:** Jadvaldan ko'rinadiki, haddan tashqari tazyiq yoki aksincha, haddan tashqari g'amxo'rlik (giperopeka) bolada mustaqillik tanqisligini keltirib chiqaradi. Avtoritar oilalarda o'sayotgan bolalar o'qituvchi bilan muloqotda "qo'rqib javob berish" yoki "xato qilishdan cho'chish" kabi psixologik to'siqlarga ko'proq duch keladilar.
- 3. Liberal muhit va adaptatsion beqarorlik:** E'tiborsiz qoldirilgan oilalarda o'sayotgan o'quvchilarda esa maktab intizomiga ko'nikish jarayoni eng uzoq davom etadi. Ularda ijtimoiy rollarni qabul qilishda mas'uliyatsizlik shakllanganligi sababli, o'quv faoliyati samaradorligi beqaror bo'lib qolmoqda.

Umumiy tahlil shuni ko'rsatadiki, boshlang'ich sinf o'quvchisining muvaffaqiyatli adaptatsiyasi faqat maktab ma'muriyati zimmasidagi vazifa emas, balki bevosita oiladagi emotsional barqarorlikning natijasidir. Jadval natijalari o'quvchilardagi moslashuv muammolarini korreksiya qilishda oilaviy maslahat tizimini rivojlantirish zarurligini ilmiy jihatdan asoslaydi.

XULOSA VA TAKLIFLAR

Tadqiqotimiz davomida boshlang'ich sinf o'quvchilarining ijtimoiy-psixologik moslashuvi nafaqat ta'limiy muvaffaqiyatni, balki shaxsning ruhiy salomatligi va kelajakdagi ijtimoiy barqarorligini ta'minlovchi poydevor ekanligi o'z isbotini topdi. Nazariy va amaliy tahlillar shuni ko'rsatadiki, adaptatsiya jarayoni bolaning ichki imkoniyatlari bilan maktab muhiti talablari o'rtasidagi murakkab mutanosiblikdir. Olingan natijalar shuni tasdiqlaydiki, ixtiyoriy diqqat, mantiqiy tafakkur va emotsional barqarorlik darajasi yuqori bo'lgan o'quvchilar yangi ijtimoiy rollarni qabul qilishda kamroq to'siqlarga duch keladilar. Aksincha, irodaviy sifatning yetishmasligi va yuqori xavotirlanish darajasi maktab deadaptatsiyasiga, bu esa o'z navbatida o'quv motivatsiyasining pasayishiga sabab bo'ladi.

Ayniqsa, oiladagi tarbiya uslublarining o'quvchi moslashuviga ta'siri deterministik xarakterga ega ekanligi aniqlandi. Demokratik tamoyillarga asoslangan oilaviy muhit bolada "ijtimoiy immunitet"ni shakllantirib, uning tengdoshlari va o'qituvchilar bilan samarali muloqotga kirishishini ta'minlaydi. Shu nuqtayi nazardan, maktab psixologi, pedagog va ota-onalar o'rtasidagi tizimli hamkorlik o'quvchilarning moslashuv imkoniyatlarini kengaytirishning eng maqbul yechimidir.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati:

1. Umumiy psixologiya. - Toshkent: Yangi asr avlodi, 2021.
2. Yosh davrlari va pedagogik psixologiya. - Toshkent, 2022.
3. Pedagogik psixologiya. - Toshkent: Innovatsion rivojlanish nashriyoti, 2023.
4. Bolalar psixologiyasi. - Toshkent, 2022.
5. Uzakbaeva V.A. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv jarayoniga moslashuvining psixologik xususiyatlari". // PEDAGOGS ilmiy jurnali, 2024, 50-son, 146-150-betlar.
6. Qutliyeva Y.X. "Boshlang'ich sinf o'quvchilarida o'quv faoliyati shakllanishining psixologik xususiyatlari". // Tadqiqotlar. uz, 2024, 38(4), 187-191-betlar.

-
- 13.00.00 Pedagogika fanlari
 - 13.00.01 Pedagogika nazariyasi. Pedagogik ta'limotlar tarixi
 - 13.00.02 Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (sohalar bo'yicha)
 - 13.00.03 Maxsus pedagogika
 - 13.00.04 Jismoniy tarbiya va sport mashg'ulotlari nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.05 Kasb-hunar ta'limi nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.06 Elektron ta'lim nazariyasi va metodikasi (ta'lim sohaları va bosqichlari bo'yicha)
 - 13.00.07 Ta'limda menejment
 - 13.00.08 Maktabgacha ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi
 - 13.00.09 Ijtimoiy pedagogika
 - 07.00.00 Tarix fanlari
 - 19.00.00 Psixologiya fanlari
 - 01.00.00 Fizika-matematika fanlari
 - 02.00.00 Kimyo fanlari
 - 03.00.00 Biologiya fanlari
 - 09.00.00 Falsafa fanlari
 - 10.00.00 Filologiya fanlari
 - 11.00.00 Geografiya fanlari

MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI

Mas'ul muharrir: Ramzidin Ashurov

Ingliz tili muharriri: Murod Xoliyorov

Musahhih: Alibek Zokirov

Sahifalovchi va dizayner: Iskandar Islomov

2026. №6(1)

© Materiallar ko'chirib bosilganda "Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali manba sifatida ko'rsatilishi shart. Jurnalda bosilgan material va reklamalardagi dalillarning aniqligiga mualliflar ma'sul. Tahririyat fikri har vaqt ham mualliflar fikriga mos kelamasligi mumkin. Tahririyatga yuborilgan materiallar qaytarilmaydi.

"Maktabgacha va maktab ta'limi" jurnali 26.09.2023-yildan O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan №C-5669363 reyestr raqami tartibi bo'yicha ro'yxatdan o'tkazilgan.
Litsenziya raqami: № 136361.

Manzirimiz: Toshkent shahar, Yunusobod tumani
19-mavze, 17-uy.